

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

Medgeneracijsko sožitje

angleško: intergenerational relations, tudi intergenerational relationships

Sožitje je način človekovega doživljanja in vedenja do drugih ljudi in stvari, ko jih dojemamo in stopa z njimi v povezavo. Sožitje predpostavlja sistemsko medsebojno soodvisnost s smiselnimi možnostmi komplementarnega dopolnjevanja vseh sodelujočih. Sožitje je zdravo, če je povezava za vse udeležence rodovitna in ustvarjalna ali vsaj neškodljiva.

Pojem **medgeneracijsko sožitje** pomeni sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo. Pri tem obsega mlada generacija ljudi od spočetja do starosti povprečne prve zaposlitve ali rojstva prvega otroka, srednja od tu do starosti povprečne upokojitve, tretja generacija pa zajema vso starejšo populacijo od obeh navedenih. Za razumevanje medgeneracijskega sožitja je odločilni pojem sožitje, zato se bomo pomudili ob njem.

Besedni koren *živ* izhaja iz indoevropskega *gwei*, ki rojeva številne besede, vse pa pomenijo nekaj živega, živahnega, življenjskega. Jezik, ki ga govorimo Slovenci in drugi Slovani, jasno kaže, da naša človeška zavest stopa na dva načina v stik z drugimi ljudi, s svetom okrog sebe in tudi sami s seboj; govorimo torej o človekovem spoznavanju in dojemanju drugih ljudi, sveta in sebe. Prvi način je **doživljanje**, ko pridemo nekomu ali nečemu *do živega* nenasilno, v enakopravnem dialogu, tako da ostaneva oba živa in nepoškodovana – oba celo bogatejša. Drugi način je **izkustvo**, kjer že beseda kaže, da nekaj *po-kusimo*, *preiz-kusimo*; stik vzpostavljamo enostransko za zadovoljitev svojih trenutnih potreb ne oziraje se na zakonitosti narave tega drugega, na njegove potrebe in na celostno sistemsko povezanost med nama. Kaj pomeni izkustveno spoznavanje jezikovno pokaže tudi grško-romansko-germanski izraz *empirično*, ki mu prav tako lahko sledimo do indoevropske davnine. Koren je *per*, ki pomeni vrtati skozi nekaj, v nekoga.

Monološko izkustveni ali empirični pristop je v evropski kulturi prevladal besedno in v praksi. To je razumarska kultura, ki zanemarja čustva in doživljanje. Zgolj izkustveno dojemanje pušča za seboj onesnaženo in izropano naravo in hladno analitičnega človeka, ki ima težave s seboj in v sožitju z drugimi. Sebe, druge in svet dojemamo pretežno *sam* individualistično, racionalistično in z vidika uporabnosti – *imeti korist od tega in tega*, manjka pa drugi povezovalni vidik – *biti v skladnem sožitju* s celoto sebe, drugega in okolja, ki je posledica globokega dialoškega doživljanja. Prazno mesto takega doživljanja sebe, drugih in sveta skuša človek pogosto zapolniti s hlastanjem za prijetnim počutjem, pogosto s pomočjo omamnih sredstev, z občutkom premoči, da ima *vse pod kontrolo*, in na druge nezdrave načine. Enostransko izkustveno dojemanje sebe, drugih ljudi in sveta je v resnici hudo človeško pohabljanje, ki usodno ovira ne samo osebnostne kulturno duhovne globine, ampak na malo daljši rok tudi delovno storilnost, predvsem pa usodno pohablja medčloveško sožitje. Slovenska dvojina in razvejana besedna družina iz korena *živ* (*doživljanje*, *sožitje*, *življenjski*, *živahen*, *živci*, *život*, *živilo* ...) sta jezikovni kapital naše kulture, ki nam omogoča izkoristiti to našo prednost. Če bomo posvetili dovolj svojih sil učenju lepega doživljanja, sožitja, komuniciranja in sodelovanja, bomo uspeli sami v lastno dobro, drugim v Evropi pa bomo lahko izvažali izkušnjo teh iskanih znanj in izkušenj.

Predpona so- vedno izraža povezanost z enakim položajem obeh ali vseh udeležениh (sošolci, sodelavci, sostanovalci ...) – torej partnerski dialog drugega z drugim. Predloga iz- (npr. *izkustvo*) in raz- (npr. *raziskovanje*) kažeta na enostranski monolog po volji enega na večjo ali manjšo škodo drugega; eden po svoje raz-išče, raz-ume drugega in po svoje oblikuje svoje razmerje z njim.

Človek je družbeno bitje, ne more preživeti in se razvijati sam. Od hominizacije pred nekaj milijoni let ne more več biti v nezavedni naravni povezanosti z okoljem, kakor so živali in rastline. Človekova zavest ni utopljen v stvarnost, ampak vidi nekoliko čez njo v svobodo izbiranja in odločanja o svojem doživljanju in ravnanju. Človek se razvija kot samostojen posameznik (*individuum*), oseba z lastnim jazom in istovetnostjo, obenem pa ostaja življenjsko odvisen od drugih ljudi in okolja. Temeljna polarnost med individualno samostojnostjo in soodvisnostjo v skupnosti je gibalno medčloveškega sožitja. Zdravo ravnotežje med obojima je ustvarjalno in razvija vse udeležene, bolno neravnotežje s prevlado bodisi individualizma bodisi masovnosti pa je razdiralno razmerje, ki vse udeležene pohablja. Kakovostno sožitje je dialog, ki predpostavlja od obeh strani razvito sposobnost za dobro sporočanje drugemu in enako razvito sposobnost za dobro poslušanje in opazovanje drugega v sproščeni zavesti medsebojne soodvisnosti in dopolnjevanja. Slabo sožitje je dobro znan jalov poskus svojevoljnega vladanja enega človeka nad drugim(i) in nad naravo.

Človek je v odnosu do drugih ljudi in narave vse življenje v križišču izbiranja. Ali v dialogu išče razvojno pot sožitja in s tem ustvarja sebe, druge ljudi in svet – v tem primeru gre z drugimi, s svetom in s seboj v sočutno, empatično, dialoško sožitje (*gr. koinonia*). Ali pa enostransko uveljavlja takšno lastno avtonomijo (*postavlja sam zakone*), ki druge, okolje in posledično samega sebe uničuje, ker razgrajuje soodvisno celoto.

Na preživetvenem, funkcionalnem ali rabnem področju se kaže sožitje v obliki sodelovanja ali delovnega razmerja, kjer veljajo merljivi odnosi. Stvarna delovna, pravna in druga razmerja so ustvarjalna, če so učinkovita in poštena. Razvoj živih bitij iz enoceličarjev je nenehno stopnjevanje sodelovanja celic v vedno razvitejše in bogatejše oblike življenja na zemlji.

Na osebnem bivanjskem področju pa teži sožitje v doživljanje veselja in navdušenja nad lepim, dobrim, skladnim v drugem, v samem človeku pa to doživljanje povzroča več zadovoljstva, boljše zdravje, uspešnejše učenje in ponavadi tudi boljši zaslužek. Na področju osebnega sožitja govorimo o medčloveških odnosih. Človeška družba se razvija s tem, da se med ljudmi stopnjujejo sočutni in solidarni odnosi.

Za gerontologijo je pojem sožitja izredno pomemben. Kakovost staranja je namreč odvisna od kakovosti sožitja, zlasti medgeneracijskega. Ob perečih nalogah zaradi sedanjega staranja prebivalstva tudi novejši politični dokumenti jasno govorijo, da je vzdržnost družbenih sistemov, ki skrbijo za kakovost staranja, odvisna od krepitve nove solidarnosti med generacijami. Opisana spoznanja kažejo, da je edina dobra osnova za izboljševanje medgeneracijskega sožitja (samo)vzgoja človekovega doživljanja samega sebe in drugih. Ko ljudje mlade, srednje in tretje generacije spoznava zakovitosti mladosti, srednjih let in starosti, ko te zakovitosti sprejemajo pri sebi in drugih dveh generacijah, ko se veselijo sebe, svoje generacije in obeh drugih, tedaj odkrivajo v sebi in drugih dveh generacijah komplementarne zmožnosti in možnosti za medsebojno dopolnjevanje za kakovostno medgeneracijsko sožitje.

J. Ramovš